

V 5.-6. čísle České vědy posuzuje mou knihu „Duše a dílo“ p. Albert Pražák místy nesprávně, tak zvláště můj literárně kritický poměr k Vrchlickému vypisuje a posuzuje způsobem, jenž nutí mne k veřejnému protestu.

Pan Albert Pražák tvrdí, že můj dnešní soud o Vrchlickém v „Duši a díle“ překvapil, že „je to skoro abdikace mínění předchozích“. Ale tuto propast mezi mými soudy někdejšími a mým soudem dnešním vyfabuloval si p. Pražák sám svým nesprávným a pochybeným uměním interpretačním, a aby svou hypotesu udržel alespoň na oko před čtenářem, byl nucen dokonce podati na str. 187 nesprávně t. j. *jednostranně a vědomě neúplně* obsah mých „Několika poznámek o Vrchlickém“. Není na př. pravda, že „*chválím, že český verš Vrchlický romanisoval a českou poesii světově orientoval*“. Naprosto nechválím: pouze to konstatuji, ano dokonce konstatuji jako *cosi povážlivého*. Pravímť výslovně (str. 135 a n.): „Vrchlický naučil se zde (u Huga, Banvilla atd.) verši západnímu, širokému, pompésně rétorickému... atd.; umění, jež má *cosi demagogického a agitátorského* a jež vytvořil si veliký francouzský rétor jako prostředek k svému cíli, který byl jakási *popularisace básnická*“ atd. A v dalším odstavci *odsuzují* přímo tuto oficiální poesii Vrchlického i v její zjemnělé formě pozdější: „I zde vítězí nejednou dialektické pojetí nad intuicí, i zde pointy abstraktně filosofické a didaktické ruší naivní názornost, trhají fabulistickou tkáň obrazivou a znemožňují právě objektivné zahloubání se.“ A hned za tím o zromani-

sování verše českého a o nové orientaci poesie české pravím přímo: „Není pochyby, že bylo mnoho získáno na této dráze, *není však také pochyby, že bylo mnoho ztraceno*“ (str. 137). Tak tedy vypadá má „*chvála*“! Pan Pražák vybral si první polovici mého soudu, druhou polovinu, stejně podstatnou jako polovice první, prostě umlčel!

A tuto metodu, nejmírněji řečeno pochybenou, provádí důsledně. Napíše na př. jako parafrázi mé studie: „Je-li smysl českých dějin připodobňování se Západu, pak je Vrchlický nejtypičtější a největší duch český.“ Puntík. (Ostatně ani tato parafráze není zcela správná; u mne čte se: *jest Vrchlický z nejtypičtějších a největších duchů českých*.) Čtenář, který čte referát p. Pražákův, domnívá se, že já opravdu soudím, že smysl českých dějin literárních i kulturních *jest, připodobňovati se Západu a že proto cením dnes Vrchlického jako největšího českého ducha. Ale to jest vyslovené falšování mé myšlenky!* To *jest, jako by někdo ponechal předvěti a umlčel závěti!* Já totiž výslovně pravím na str. 144 s jasností, která neponechává pochyb, kde stojím v tomto sporu: „Jsou-li však ještě jiné a *větší a dokonalejší ideály kulturní* a je-li úkolem české duše *nepřipodobňovati se pozitivistickému Západu*, nýbrž vytvářeti cosi opravdu svého a duchově kladného, zachmuřuje se budoucnost díla Vrchlického a vliv jeho mezi budoucími poklesne...“

Snaha vykonstruovati uměle rozpor mezi mým soudem dnešním a soudy minulými vede p. Pražáka k takovému způsobu referování. „Uznává (Šalda) její (techniky Vrchlického) nebojácnost, pompésnost, pozdější její melodiku a ztlumenost, verbalism — vytýká *jen* (!) častou nestylovost a verbalism někde triviální a pochybně virtuosní.“ Pěkně: *jen!* Tím chce vzbuditi p. Pražák v čtenáři klamný dojem, že co vytýkám, pokládám sám za lapálie, kdežto já vpravdě těmito výtkami označuji *konstitutivné* vady básnického organismu Vrchlického! Nemám místa zde, abych opsal celou hořejší půli stránky 138 nebo str. 141 a 142, ale několik vět uvésti musím, aby bylo patrné, jak hořentně skreslil si p. Pražák pro svou pochybenou thesi mou studii.

„Mstí se právě na něm (na Vrchlickém) velmi často kletba všech forem přejatých filologicky a nedobytých z osudného tlaku chvíle intuitivním tvůrčím činem, nevynesených holou rukou z bolestného žáru vlastní tvůrčí výhně: stávají se velmi záhy prázdnými, dutými, bezkrevnými maskami, z půli mělkými hračkami, z půli pedantickými formulkami.“ „Ne tedy verbalism, nýbrž špatný verbalism ohrozil některá místa v díle Vrchlického a napověděl *jednu ze základních antinomii jeho díla*.“ „V této *demagogické určitosti a pointovanosti* byla jednu dobu síla poesie Vrchlického a příčina jejího úspěchu, ale jest se obávat, aby v dobách příštích, v dobách zjemnělejšího vnímání a cítění, nevymstilo se to na jeho díle a nebyly právě v tom shledávány a nalézány jeho slabiny.“

A stejně nesprávné jest obvinění, kterým mne stihá p. Pražák v otázce t. zv. *diletantismu* Vrchlického; prý v této studii hájím Vrchlického proti této výtce, kdežto prý v posudku „Písní poutníka“ v Literárních listech r. 1896 sám prý jsem touto výtkou Vrchlického stíhal. Zde jest znova patrné, jak kritik p. Pražák neumí kriticky čísti. Já napsal sice na str. 140: „Vrchlickému bývala vytýkána jako nejtěžší konstitutivná vada t. zv. *diletantism*, výtka jistě pochybená, chtělo-li se tím říci tolik jako *nejednotný názor světový*“ — ale p. referent ustrnul na této větě, neporozuměl jí správně a nepochopil, že jest jen premisou dalších vývodů v nedalekém kontextu. Ano, pravím, Vrchlickému jest nesprávně vytýkáti *nejednotný názor světový* (není filosof), ale správně jest, vytýkáti mu *nejednotnost básnickou*, *nedostatek tvůrčí soustředěnosti*, *nedostatek charakteru básnického*. Na str. 142 pravím přece s určitostí, která vylučuje každou pochybu: „Nesmírnému *talentu* Vrchlického, který toužil obejmouti celý svět a zmocniti se každé látky a každého sujetu, nadržel rovnováhu dosti silný *charakter básnický*, který by *koncentroval a vázal*, co odstřeďovala a rozptylovala nesmírná, života a úspěchů lačná vůle mistrova.“

A nesprávné jest dále, vytýká-li mně p. Pražák, že měl jsem přiznati se ke korektuře svého někdejšího soudu z Literárních listů

XVII. Předně: soud ten nebyl nikterak *můj* — výslovně přiznal jsem v tehdejších Literárních listech, že výtku diletantismu ve smyslu nedostatku jednotného světového názoru *opakuji po Masarykovi* (dovolávám se tam výslovně resultátu jeho studií na str. 350, 1. sloupec) a po druhé: vyhocoval jsem výslovně tuto výtku proti těm, „kdož prohlašovali Vrchlického za *velikého filosofa*“ (str. 349, 2. sloupec); sám rozuměl jsem již tehdy výtkou diletantismu nedostatek organičnosti a jednotnosti básnické, třebaš nedovedl jsem tehdy ještě tuto otázku jasně zformulovati. To podařilo se mně, doufám, až nyní, kdy vnikl jsem v básnický proces tvůrčí, cosi, čeho nedovedl jsem ještě před — šestnácti roky. . .

Opakuji tedy, že *není* zásadního rozporu mezi mými „Několika poznámkami“ a staršími referáty o Vrchlickém a že můj konečný soud z „Duše a díla“ *není* „abdikací“ soudů starších, nýbrž jich domyšlením. Pan Pražák při dobré vůli nalezne v nové studii všechny podstatné momenty starého referátu až do výtky, kterou parafrázuje slovy „vše pro oko, nic pro duši“. Neboť co jiného jest, pravím-li na str. 142, že Vrchlický nenapsal nic, co možno postaviti po bok Mickiewiczovým „Dziadům“ nebo Puškinovu „Oněginu“, dílům, „na nichž účastnily se vedle vlastností a sil umělecky smyslových i vlastnosti charakterové spánosti a duševní i srdečné libeznosti, jež můžeš spíše cítit než definovat a pojmenovat“? . . .

Pan Pražák šel však ve své předpojatosti ještě dále a nalezl povážlivou odvahu tvrditi, že mé referáty v Literárních listech Vrchlického „ničily“. Podivnou šťastnou náhodou mohu vyvrátiti tuto legendu, kterou neshledávám důstojnou literárního historika, jenž ví jistě, že proti Vrchlickému nepsal jsem jen já, nýbrž a především i prof. Masaryk, Herben, Jaroš, Karásek a j. stati stejného tenoru — mohu ji vyvrátiti svědectvím nejkompetentnějším — svědectvím samého Vrchlického.

Roku 1901 v létě došel mne oklikou přes Prahu do Chudoby v Kladsku, kde jsem tehdy meškal, tento list Jaroslava Vrchlického, list zcela *spontánní*, nevyvolaný ani nějakým mým do-

pisem, ani rozhovorem s básníkem: s Vrchlickým hovořil jsem naposledy r. 1891; od té doby jsem se s ním nestýkal.

List ten zní takto:

Drahý pane,

Slatiňany 14. VII. 1901.

prosím Vás, jestli Byste mohl mne zastati a napsati do Ottovy Encyklopedie článek o Janu Nerudovi. Já na to v návalu jiné práce v Praze zapomněl a zde na venkově nemám žádných pramenů k tomu. A neznám nikoho, kdo by k tomu byl způsobilější než Vy. Psal jsem redakci, by Vás o to požádala.

A což na Českou revui Jste již docela zapomněl? Čekáme číslo k číslu a nic. Buďte tak dobrý a vzpomeňte nás opět nějakou studií.

S přátelskými pozdravy Váš

Jar. Vrchlický.

Odpověděl jsem, že ke své lítosti nemohu vyhověti jeho přání, poněvadž jsem v cizině a nemám k přesné biografii knih a jiných pomůcek. A nemýlím-li se, dodal jsem, že pochybuji, že bych jej uspokojil svým článkem. Tato slova byla asi podnětem k výměně literárních názorů, jichž dotýkal se *druhý* dopis Vrchlického, kterého není, žel, v mých papírech a jenž se mi ztratil již asi nadobro. Ale mám *třetí* list jeho, který zde podávám.

(Bez data.)

Drahý příteli,

k Vašemu poslednímu dopisu rád bych Vám jen řekl, že vážil jsem si vždycky soudu Vašeho, i když šel proti mně. Znam příliš dobře opravdovost Vašeho uměleckého citění a přesvědčení a vím, že jen ono Vás vedlo. A že Jste některé z těchto recenzí podepsal šifrou, cítil jsem vždycky jako jemnost z Vaší strany. Mne urážel vždycky jen všetečný soud kantorských hnidopichů, kterým je poesie a umění zcela cizí a kteří znají jen svůj lineál. Proto ať Vám nebrání nic, abyste i v budoucnu řekl o mé práci to, co pokládáte za pravdivé. Lidé mohou se rozcházet ve svých

názorech a přece býti si blízcí svou vírou v umění a svým entusiasmem pro poesii.

Buďte zdrav.

Přátelsky Vám oddaný

Jar. Vrchlický.

Nemám mnoho, co bych dodal. Když jsem vytiskl v Literárních listech XVII referát o „Písniích poutníka“, poslal mně prof. Masaryk list úplného souhlasu s ním a zároveň žádost, abych napsal v tomto smyslu větší článek o Vrchlickém do Naší doby. Nevyhověl jsem, poněvadž mně nebylo útočení cílem, poněvadž protivila se mně literární demagogie, poněvadž stačilo mně, abych řekl svou myšlenku v zapadlém listě moravském, a bylo mně odporné, rozšlapávati ji po jiných časopisech; proto jsem si jist, že jsem se neprohřešil proti kritické nobilese: byl a zůstal jsem kritik, nestal jsem se literárním demagogem.